

Mikszáth Kálmán:
GRÓF DEGENFELD IMRE ÉLETÉBŐL
(Apróságok)

Gróf Degenfeld Imrét azzal a három jelzővel szerették lefotografrozni ismerősei: roppant takarékos, rettentő kálvinista és nagyon nagy hazafi.

Az egyiket jól tudhatták az ispánjai, a másikat a püspökje vehette észre, mert unos-untalan levelezésben állott vele, s ha valahol elvitt egy három zindelyt a szél valami kálvinista templomról vagy iskoláról, az mind »eset« volt az öreg grófnak, ki egész éjszakákon át nem tudott aztán aludni, míg minden kálvinista dolog meg nem volt reparálva a környékében. Ami pedig a harmadikat illeti, hogy nagy hazafi, tapasztalhatta minden ember, ha egyébről nem, a leányairól.

Mert ő maga nem igen hozakodott elő a hazafiságával a fórumokon. Nem azok közé tartozott, akik előre tolakodnak, hogy mindég napirenden legyenek. A protestantizmus szolgálatában követett nemes és bátor magatartása után mindössze egyszer látjuk még nevét politikai enunciació alatt az októberi diploma után, midőn ő, Tisza Kálmán, Lónyay Menyhért és gróf Andrássy Gyula újságok révén értesülvén főispánokká történt kinevezésükről, ugyancsak azon az úton újságban nyilatkoztatják ki, hogy nem hajlandók azt elfogadni.

Érdekes, hogy a »makacsok« közül három miniszterelnök került ki később, s az egyedüli Degenfeld Imre gróf, akiből nem lett »semmi«. Azaz, akiből még több lett; mert azt választotta feladatának, hogy gyermekeit jó magyar érzésben nevelje, nagy kiterjedésű családjának ne csak a legöregebb tagja, hanem valóságos feje és példányképe legyen.

S ez sikerült is neki. Négy leányából, kiknek egyike nemes emberhez, másik báróhoz, a harmadik grófhhoz, a negyedik herceghez ment férjhez (Ugyan kihez adnám? - tréfálózott gyakorta - az ötödik leányomat, ha lenne) jeles magyar asszonyok lettek, s magyarokká nevelték gyermekeiket is, kiket sokszor gyűjtött maga köré az öregúr, lovagoltatta őket a térdén, s akkor volt a legboldogabb, ha a kis apróságok felmásztak a vállára, az ölébe, s szeretettel, hízelkedéssel cirógatták a nagyapa vidám arcát, melyet mint valami koszorú körített a deres szakáll.

Családja tagjai közt mindig az övé volt nemcsak az első szó, hanem az utolsó is. A »gyerekek«-hez az engedelmesség illik, s azok meg is szokták nagy tiszteletben tartani az ő akaratát, soha ellent nem mondani annak. Pedig e gyerekek közt ott volt az is, aki egy egész országot kormányoz.

*

Jó szívét, humanitását élénken mutatja az az eset, mikor évekkel ezelőtt fekete himlőben feküdt egyik cselédje, s hagymázos önkívületben lehányván magáról takaróit, kirohant az udvarra.

- Hamar, hozzátok be szegényt! - parancsolá a gróf cselédeinek.

De senki sem mert hozzányúlni a ragályos beteghez.

- Nos, hát egyik se mozdul? Te se, János - pirongatja az egyik léhűtőt - katonaeMBER létedre?

- Több ez a katonadolognál, méltóságos uram.

A gróf nem vesződött velök tovább. Maga nyalábolta át a beteget, bevitte az ágyába, és betakargatta gyöngéden.

Ha nem játszott is kiválóbb szerepet a politikában - amikor már *játszani* lehetett, a keserű részéből kivette a magáét - részt vett a szabadságharcban, bujdosott, halálra ítéltetett (Mert ilyen furcsa sorrend volt ez akkor!), de az ismeretes »fehér éjszaka«, mikor a bosszús Haynau *megfordította* magát, váratlan kegyelmet hozott neki.

Az új alkotmányos érában is ott volt mindenütt, ahol a magot vetik - mint mondani szokás - csak oda nem jött, ahol arattak. Beelégedett az egyház ügyeinek vezetésével, s mint elnök pártatlanul ritka türelemmel vitte a tanácskozásokat.

Ami még üres ideje maradt, az mind a családjának jutott és a gazdálkodásnak. Birtokait oly rendben hagyta, mint kevés főúré az országban; kivált kedvenc jószágga, Kocsárd egész kis paradicsommá lett a keze alatt.

Oly szenvedéllyel űzte a gazdászatot, hogyha birtokait látogatni kellett, nem volt rá nézve se vihar, se hó, se sár. Fiatall ember is visszarettent volna gyakran attól a strapációtól, amit az öregúr végigcsinált egy-egy birtokszemle alkalmával.

Gazdatisztjei azt tartották róla, hogy a legutolsó lócsról is tudomása van a gazdaságnál. S valóban fáradhatatlan volt az ilyenekben. Még közvetlen halála előtt is folytonos kontaktusban állott gazdatisztjeivel, s onnan az ágyból dirigálta összes birtokain a külső munkát.

*

De takarékosága sohase ment el addig a határig, ahol a fősvénység kezdődik. El sem mehetett, mert Degenfeld Imre gentleman is volt. Sőt még több: ritka jószívűség s ősmagyar becsületesség jellemezte. Bérlői kifogyhatatlanok az ő dicséretében.

Volt úgy, hogy engedett a bérösszegekből, de arra egyetlen eset sem fordult elő, hogy fölemelje. Tégláson még anyósa, Bökönyi Beck Pálné idejéből bizonyos Rosenfeld bírta a regalét olcsó áron, s bár egymást érték a többet ígérők, a gróf soha még csak meg sem mondta ezt Rosenfeldnek.

Történt egyszer, hogy egy másik bérlője (Mandel Pál képviselőnek az apja) azzal a különös ajánlattal jelentkezett a nyírbaktai kastélyban, hogy ő ezentúl több haszonbért kíván fizetni a kántorjánosi birtok után, melyet már 30 éve használ.

- De hát mi jutott eszébe? - kérde Degenfeld meglepve. - Talán a versenyzőktől fél?

- Éppen nem, gróf úr, hanem belátom, hogy változtak a viszonyok s a birtok most már többet ér.

- Semmi sem lesz belőle - vágott közbe kurtán a gróf. - Nem szeretem, ha a föld ide-oda mozog. Ér, amit ér. Maradunk, ahogy voltunk.

Megtörtént többi közt, hogy a gabonát, amelyre ezer forint felpénzt adott a kereskedő, árcsökkenéssel a gróf nyakán hagyta, mert még így is kisebbnek maradt vesztesége, mintha a kialkudott áron veszi át.

A gróf eközben találkozik egyszer Debrecenben az eltántorodott vevővel.

- Mikor jön el a gabonáért? - kérdezi.

- Jaj, ne is kívánja méltóságod - siránkozik a sarokba szorított kereskedő. - Elég nagy veszteség nekem az ezer forint.

- Mi? Ön eszerint hát nem is akar eljönni a gabonáért? - riad rá a gróf.

- Igenis, nem! - dadogja amaz megszeppenve.

- Ez esetben is el kell jönnie a felpénzéért - szól egyszerre megváltozott hangon. - Csak nem hitte talán, hogy megtartom? Mert haragszom, ha mások sokat nyernek az én káromon, de én magam keveset sem kívánok nyerni a más kárán.

*

Ilyen ember volt Degenfeld Imre, méltó társa azoknak, akik a legközelebbi időkben egymás után elköltöztek innen. Meglepő is, hogy három mágnás, Podmaniczky János, Festetics György s

most Degenfeld hal meg, akiról azt jegyezhette fel a napisajtó, hogy takarékosak voltak, s bőkezűek csak akkor, ha a közügy kívánta.

De hát igazán a mi főuraink lettek volna ezek? Azokból valók, akikhez oly kevésbé hasonlítanak? Azokból, akikre amiért idegen kézbe esnek a birtokaik, annyi a panasz, amennyi a szeretet hozzájuk, ebben a panaszban?

Igen, valóban ilyenek, egész ilyenek voltak. És nem az történt - ami különben gyakori -, hogy a halál tette jobbakká a halottakat. Bár az történnék - ami ritkább - emlékekkel, hogy a halottak tegyék jobbakká az élőket.

Forrás:

Mikszáth Kálmán: Cikkek és karcolatok II. www.mek.oszk.hu/00900/00901/html/18.htm